

חינוך לעבודת השם

איך בונים אצל הילד רצון פנימי לאהוב את השם, לא רק לציית לו

מאת: הרב יחיאל יעקובזון

תוכן העניינים

פרק א – הקדמה: חיבור לעבודת השם

פרק ב – פגישה בשדות עין שמר

שכחתי להתפלל מנחה · קבוצת הנערים שהתקרבה · "איך לא תבוש"

פרק ג – "דווקא בגלל שאני יודע להעריך תפילה"

מה ראה ביצקוביץ' · מי מברך יותר טוב

פרק ד – פח הפרופורציה

שני אנשים לפני בית דין של מעלה · למה מצווה מתחברת לביקורת

פרק ה – לסתום את הפה: העצה המעשית

שוטים מסוכנים יותר מרשעים · "אני רוצה לנצל אותך"

פרק ו – הכלבים הרעבים

ברית סודית בין שני מתחרים · קמנו והלכנו

פרק ז – "לך תלמד חינוך"

הלילות שהרסו את העיניים · גזר הדין

פרק ח – אתה מיוחד

חמישים כיסאות מיוחדים · להקשיב לילד

הקדמה: חיבור לעבודת השם

בפרק זה:

- המעבר מהעיסוק בהסרת מפריעים אל הבנייה החיובית - חינוך לעבודת השם עצמה

אני רוצה היום להתמקד בנקודת המוקד של מה שאנחנו קוראים חינוך למצוות, חינוך לעבודת השם, חינוך לתורה. הנושא הכללי שלנו הוא חיבור - וכבר פתחנו ודיברנו על חלק של שמחה, דיברנו על סילוק המפריעים. עכשיו אני רוצה לדבר על הבנייה החיובית של הדברים.

אני אתחיל עם סיפור, ומתוך הסיפור אסביר את העקרונות - לא רק כדי שהדברים ייקלטו טוב יותר (וזה נכון, כך החוק תמיד), אלא כי הסיפור עצמו מכיל בתוכו את כל מה שרציתי לומר.

פגישה בשדות עין שמר

בפרק זה:

- איך הגעתי, בטעות, להתפלל מנחה בשדה פתוח בקיבוץ
- קבוצת נערי הקיבוץ שהקיפה אותי תוך כדי תפילה
- הדמות המוזרה שהצילה את התפילה - וגילתה עברית נשגבת

לפני שנים קיבלתי טלפון מבחור שהיה בקיבוץ עין שמר, יחד עם חבר שלו. הוא התחרט על צעד קיצוני שעשה, הצטער עליו מאוד, וביקש עזרה לחזור. באותן שנים כבר הורו לנו רבותינו לא לרדוף אחרי מי שיצא - "בזמן שאתה מטפל באחד שלא רוצה, אתה מזניח מי שכן רוצה" - אבל מי שפונה בעצמו ומבקש עזרה, רצים אליו.

קבעתי איתו פגישה בסוף שדות עין שמר, ליד אסם ישן שכבר לא השתמשו בו. באותן שנים, כשהייתי מגיע לעין שמר, לא הייתי נכנס דרך השער הראשי - מסיבות לא ברורות לי, לא חיבבו אותי שם במיוחד, ובשביל שלום בית עם כולם הייתי נכנס מסביב. החניתי את הרכב במקום הרגיל, והתחלתי לעלות גבעה קלה.

תוך כדי ההליכה, נזכרתי לפתע שלא התפללתי מנחה, והשמש עמדה לשקוע. הייתי אז רגיל להתפלל בקביעות בישיבה, ופשוט לא היה לי בראש באותו יום - קרתה תקלה טכנית שמנעה ממני להתפלל עם הבחורים, וכשיצאתי לנסוע לא שמתי לב לזמן. פתאום - מצב מביך: אני עומד תחת כיפת השמיים, אין מים לנטילת ידיים אלא רק עפר, והופעתי באותה שעה בקיבוץ הייתה שונה לגמרי מהאופן שבו אני נראה בדרך כלל.

מצאתי בקצה הגבעה צומת שבילים ועץ גדול, וחשבתי לעמוד תחת נופו ולהתפלל. הקדוש ברוך הוא מסבב כל הסיבות: לא הספקתי לגמור ברכה ראשונה, ופתאום הגיעה קבוצת נערים מבני הקיבוץ, בגיל תיכון, מכיוון אחר לגמרי - הם לא ידעו שאני שם, ואני לא ידעתי שהם מגיעים.

"אולי זה מעביר חשמל?"

הם ראו לפתע יצור עומד תחת העץ ומתנדנד - אולי חשבו שזו הפתעה מטעם רכז התרבות. כשראיתי שהם מתקרבים, סגרתי עיניים בכוונה עצומה ותפסתי את ידיי, וניסיתי להתרכז - אך התפילה כבר לא הצליחה. הם נעמדו סביבי והתחילו להתלחש. אחד שאל את השני "מה הוא עושה", עד שהגיע אחד שסבו היה פעם דתי ואמר: "הוא מתפלל." אז שאל אחר: "מה אם ניגע בו?" אולי חשב שזה מעביר חשמל - ואז מישוהו אכן נגע בי, סתם כדי לבדוק.

ראיתי שהתפילה שלי כבר אבודה. חשבתי אפילו להפסיק באמצע ולפזר אותם, אך לא ידעתי בדיוק איך לעשות את המעבר בחזרה למציאות בכבוד. פתאום שמעתי מאחוריהם, מהכיוון שממנו הם באו, נהמה משונה - ופקחתי עיניים בהפתעה.

"איך לא תבושו"

מאחורי הנערים הגיח יצור שלפי מיטב הבנתי בזואולוגיה שייך למין האנושי - הוא הלך על שתי רגליים, בלי עזרת ידיים ובלי זנב. חוץ מההוכחה המדעית הזו, לא הייתה שום הוכחה נוספת. הוא לבש בגד ים, וגופו היה מקועקע מלמעלה עד למטה, ועל גולגלתו התנוססה יצירת שיער מיוחדת - צמות דקות שעמדו זקופות, כאילו יש בהן חוט ברזל סמוי.

ציפיתי שעוד רגע יקפוץ על העץ ויצרח. אבל הוא פתח את פיו ודיבר בעברית של פיוטי יום כיפור: "איך לא תבושו להפריע לאדם העומד בתפילה לפני אלוקיו?" חשתי ממש צמרמורת מהניגוד הזה: יצור כזה, ועברית כזאת. הוא סילק את הנערים מהאזור במהירות, ואז פנה אליי, עדיין באותה עברית נשגבת: "עמוד פה, סיים תפילתך, אנוכי אשמור עליך."

אמרתי לעצמי: אם "אנוכי" ישמור עליי, אני בהחלט חייב לסיים איכשהו. השתדלתי, אך היה קשה מאוד. מצד אחד, החברים שהמתינו לי בהמשך הדרך כבר החלו לדאוג. מצד שני, לא יכולתי להשאיר את האדם הזה בלי מילת תודה. תוך כדי כך, גם יצר הרע שלי היה מעורב בשיקולים - מילדותי התעניינתי מאוד באנשים חריגים, ודמות כזו לא הייתה לי עדיין באוסף.

"דווקא בגלל שאני יודע להעריך תפילה"

בפרק זה:

- מה ראה אותו בחור בקהילת "יצקוביץ" - ולמה זה גרם לו להפסיק להתפלל
- ההחלטה הרגעית: לא לוותר עליו, נגד המדיניות המקובלת

אמרתי לו שאני מודה לו על שהרשה לי לסיים את תפילתי, ושהוא שבר אצלי סטריאוטיפ. סיפרתי שאני שייך לחוג עם היסטוריה עשירה דווקא עם הקיבוץ הזה, ושאם היו אומרים לי מראש שיש "יצור" כזה בעין שמר שיודע להעריך מושג של אדם עומד בתפילה לפני אלוקיו - הייתי בטוח שזה לא נכון.

הוא גיחך: "מזה אתה מתפלל, שאני יודע מה זה תפילה? אתה יודע באיזו ישיבה למדתי? אתה יודע מי היה ראש הישיבה שלי - אחד מגדולי העובדים שבדור?" והפתיע אותי עוד: הוא ציטט את נוסח "תפילת מנחה" ואת דברי אליהו הנביא, ודיבר דבר תורה של ממש, כאילו הוא יושב על ספסל בית מדרש. הרגשתי שאינני יכול להשאיר אותו בקיבוץ - למרות שזה נגד מה שהורו לנו רבותינו, שלא ליזום. באותו רגע החלטתי: אני מחזיר אותו.

שאלתי אותו כמה זמן הוא בקיבוץ. "שלוש עשרה שנה", ענה. "ואתה מתפלל?" "מה, אתה מתפלל עליי?" שאל. "אדם כמוך", אמרתי, "שלמדת אצל מי שלמדת, שלוש עשרה שנה אתה מצליח להתאפק מלהתפלל? אני מבין שנה ראשונה, אולי שנייה - בולמוס תאוה. אבל בלילה, כשאתה מתעורר ורואה שמייים טהורים - לא בא לך להתעטף בטלית, להגיד פרק תהילים?"

דיברתי בהתרגשות אמיתית, לא במשחק. ראיתי שזה נגע לליבו - הוא אפילו התעצבן, אמר "שטויות" - ואז אמר: "דווקא בגלל שאני יודע להעריך תפילה, לכן אני לא מתפלל."

"הית פעם ביצקוביץ?" שאל אותי. "מי שלא יודע מה זה - יש לו סיג יסודי ביהדות. ראית שם איך אנשים מתפללים? אני שואל אותך - זה תפילה? זה חילול השם! נכנס מישוה, חוטף לשני את הסידור בצחוק, דוחף לזה בעיתון מתחת השולחן. ככה עומדים לפני מלך? אילו חבר כנסת או עיתונאי היה מדבר כך על עמית שלו - זה כבר היה בזוי. אבל הוא עומד לפני בורא עולם, מלך מלכי המלכים! ואם הוא לא מחזיק סידור, ומסתכל בלוח המודעות תוך כדי, ומריח את ריח הדגים מהחנות הסמוכה - איזו תפילה זו? לדעתי מכל הציבור שמתפללים, אולי עשרה אחוזים מתפללים באמת. עדיף שלא יפתחו סידור."

הוא סיכם: "לפי מה שאני רואה, יותר טוב להיות בקיבוץ ולא להתפלל, מאשר להתפלל ככה. וזה חינוך שאנחנו יוצאים בו בידיים, כל הזמן, בלי להרגיש כלל."

בפרק זה:

- התשובה: שני אנשים בבית דין של מעלה, ומי מהם באמת גרוע יותר
- למה מצווה מתחברת אצל הילד לביקורת - ולמה זו הסיבה האמיתית לנשירה

שאלתי את עצמי: כמה פעמים אנחנו נזכרים לומר לילד מילה טובה על כך שהוא מתפלל, לעומת כמה פעמים אנחנו מעירים לו רק כשהוא לא מתפלל כמו שצריך? אם נהיה כנים - כמעט אף פעם. זה בטל ברוב, לא אפילו "בטל בשישים" - בטל באלף. ומתי אנחנו נזכרים להעיר לילדים שהם מתפללים? רק כשהם לא בסדר. נוצר אצל הילד עיוות: כשהוא עושה מצווה, הוא בעצם מרגיש שעשה עבירה.

חשבו רגע: הילד מתפלל או מברך - אף אחד לא מאיר לו פנים. מתי מאירים לו? רק כשהוא לא בסדר. אז תמיד תפילה מתחברת אצלו, אם הוא חושב על אבא או אמא, עם ביקורת, עם הערה. כשהתחלנו לטפל בבני נוער נושרים לפני כשלושים שנה, ידענו לתאר את תהליך הנשירה כתהליך ארוך, מלווה בתחבטויות ויסורים, לפני שהוא מתייצב. אבל בשנים האחרונות שמנו לב לשינוי: השלב הזה התקצר מאוד. בחור עוזב חיי תורה ומצוות ביום אחד, ונראה רגוע - ורק אחרי שנתיים-שלוש מתחילה הסערה. השלבים הראשונים כבר לא נמשכים כמו פעם, ואין לנו זמן לתפוס אותם.

מה גורם לכך? אם רוב המצוות של ילדינו מלוות בביקורת, יש לו תמיד הרגשה שכשהוא עושה מצווה, הוא עשה עבירה. תפילה מתקשרת במוחו לנזיפה, לצביטה באוזן, לפרצוף חמוץ. אם הוא מתנתק מתורה ומצוות - פתאום אין לו אסוציאציות, אין מה שמזכיר לו את הביקורת, ופתאום טוב לו עם עצמו. זה בידיים שלנו. אנחנו לא רק "מחכים בסבלנות" - אנחנו מקלקלים בפועל.

אמרתי לו: "ידידי, אתה נפלת בפח הנורא ביותר שאפשר ליפול בו - **פח הפרופורציה**. כשאדם טועה כי הפרופורציה שלו התעוותה, קשה מאוד לתקן, כי כל הטענות שלו נכונות כשלעצמן - הבעיה היא רק בפרופורציה. "מה כוונתך?" שאל. "אם יבואו שני אנשים לפני בית דין של מעלה: אחד שלא התפלל מימיו, לא מתוך בחירה אלא מנסיבות שהרחיקו אותו, ואחד שהתפלל כל ימיו - אבל תמיד ברשלנות כזו, כמו שתיארת - התפילה הרשלנית ההיא לא מגיעה לקרסולי מי שלא התפלל כלל. אבל להעמיד את מי שמתפלל בצורה הכי גרועה שאפשר, ולחשוב שהוא גרוע ממי שלא התפלל כלל - זה טירוף הדעת."

הוא ניסה להתווכח, אך אחרי שתי דקות אמר את המשפט שידעתי שיגיע: "בשכל אתה משכנע אותי, אבל אני מרגיש שאתה לא צודק." זו הטענה שאנחנו מכירים בעל פה. כי כששוטפים למישהו את המוח עשרים שנה, שכל מצווה מתחברת לביקורת - זהו קשר אסוציאטיבי חזק. אם כל פעם שאני מחזיק שעון, מישהו נותן לי סטירה - שלושים שנה אחרי כן, כשאני אחזיק שעון, ארגיש את הפחד מהסטירה. וכשאני יודע שאני צריך להמשיך - לא הרחבתי את הוויכוח. יצרתי סדק בחומת ההתגוננות; מי שלא מסוגל להשתכנע כרגע - עדיף להשאיר אותו עם הספק. הספק יתחיל לכרסם בליבו לבד.

לסתום את הפה: העצה המעשית

בפרק זה:

- "אני מפחד משוטנים הרבה יותר מרשעים" - ולמה זה נוגע לחינוך
- "אני רוצה לנצל אותך": הטכניקה שגרמה לו למסור מספר טלפון

אמרתי לו: "נניח שאתה צודק. אבל תפילת המנחה הזאת שלך, כאן, עכשיו, מיד אין שמר - זו תפילה שגם הבעל שם טוב וגם הגאון מווילנה לא היו יכולים להתפלל. אתה יודע מה זה תפילת מנחה שלך? אף מלאך לא היה מעז להתקרב אליה כדי לבדוק את הכוונות - מרוב הניסיון שאתה עברת כדי להגיע לרגע הזה." הוא נדהם, ואמר בסוף: "אתה צודק, אני הולך להתפלל."

אם רוצים משהו מעשי, הלכה למעשה: כל ההערות השליליות שאנחנו מוציאים "לשם שמים" - הן בדרך כלל תגובה ספונטנית, אימפולסיבית, לא מחשבה. כתוב בשם הגר"א בספר "בן שלמה" שכל מה שאדם אומר באופן מיידי וספונטני בא מהמידות הרעות - גם אם התוכן נכון. בחירה תמיד דורשת מעט מחשבה. מובא בשם משל: מי שרוצה להיות נהג משאית, ולמד רק איך להזיז אותה ולא איך לעצור - נוסע ופוגע במישהו. איך אתה מעז לדבר, כשעוד לא למדת לשתוק?

שמעתי פעם, בשם אחד מגדולי האדמו"רים - שאיני רוצה למסור את שמו כי איני זוכר בוודאות שדייקתי - שאמר: "אני מפחד משוטנים הרבה יותר מאשר מרשעים. לכל רשע יש גבול ברשעות שלו. לשוטנים אין גבולות. ההשחתות הכי נוראיות שראיתי בעולם - ראיתי מטיפשות, לא מרשעות. ומי שגורם נזק מתוך טיפשות, לא נפטר מכך שלא למד חינוך - כי כל אחד יודע שעיקר החינוך הוא מה שמדברים בפה, וכל אחד אמור לדעת: מי שלא יודע לשתוק, אסור לו לדבר."

העצה המעשית: תענית דיבור, ארבעים יום כנגד יצירת האדם, כדי להתאמן על שתיקה. מי שלא ילמד לסתום את הפה באחריות - לא שיחה אחת, ולא אלף שיחות, ולא נודניק שיושב בבית ומעיר - יעזרו. הרגלנו את עצמנו לבקר, ואת כל התסכול והמרירות והכעס שלנו על העולם אנחנו מוציאים על הילדים. זו לא ביקורת "לשם שמים" - זו תגובה. חינוך הוא מחשבה: מה להאיר, איך להאיר, איך לדאוג שלא יושפל. אם לא יודעים - עדיף לשתוק.

בסוף השיחה, כשעמדנו להיפרד, ביקשתי ממנו את מספר הטלפון שלו.

"אני רוצה לנצל אותך"

ראיתי מיד ניצוץ חשדני בין ריסי עיניו. "למה אתה רוצה את הטלפון שלי?" שאל. הכרתי את החשד הזה - כמעט כל בחור שאין לנו קשר איתו, באיזה שלב שואל "מה אכפת לך ממני, למה בכלל אתה עוזר לי", כי הוא חושד שאנחנו "בונים את העולם הבא שלנו על חשבוננו" - שאנחנו מציעים לו עולם חדש רק כדי למלכד אותו בחזרה למסגרת החונקת שלנו.

הדרך הטובה ביותר במקרה הזה הייתה מה שאנחנו קוראים "הפוך על הפוך": כשמישהו חושד בך, ואתה מודה בחשד ברבים - הוא כבר לא יכול לחשוד. אמרתי לו בפירוש: "אני רוצה לנצל אותך." הוא התבלבל. "מה זאת אומרת?" "אתה לא יודע מה זה ניצול? מנצלים אותך כאן בקיבוץ שלוש עשרה שנה בתור חמור עבודה - גם אני רוצה קצת. אם אפשר לרכב עליך, למה שלא אקח סיבוב?"

"אבל למה שאני אסכים?" שאל. "קודם כול", אמרתי, "למה הסכמת להם? תבדוק שאולי גם לך יהיה כדאי." "מה אתה מתכוון?" "אין לי זמן להסביר עכשיו. הסיכוי היחיד שתתקשר אליי הוא הסקרנות - אם אני אגלה עכשיו גם את זה, אפסיד." נתתי לו כרטיס עם הטלפון שלי, לא ביקשתי את שלו. "אתה יצור מוזר", אמר, והלכנו לדרכינו.

בפרק זה:

- סיפור נוסף: שני מתחרים בישיבה שגילו שהם רודפים אחרי אותו דבר - מילה טובה שלא הגיעה
- "כמה שתקפוצ, הנקניק קופץ איתך" - התמונה שגרמה להם לעזוב הכול

בסוגריים - נפגשתי פעם עם בחור אחר, ששמע אותי אומר בהרצאה: "יותר קל להחזיר חילונים בתשובה מאשר למנוע מבחורים חרדים להתקלקל - כי חילונים צריך להוכיח להם שיש חיים אחרי המוות, ואנחנו צריכים שיוכיחו לנו שיש חיים לפני המוות." הוא ביקש להיפגש בגלל המשפט הזה.

"בוא נעשה הסכם: שנינו נהיה הכי גרועים"

"הייתי תלמיד מספר אחד בחדר, מספר אחד בישיבה קטנה", סיפר. "הגענו לישיבה גדולה, וחבר שהלכתי איתו היה מצוין גם הוא. התחילה בינינו תחרות חולנית: הוא קם מוקדם לתפילה - אני מנסה לקום לפניו. הוא מגיע מוקדם לסדר - אני מנסה לפניו. שנינו הלכנו להשתגע."

"יום אחד אמרתי לעצמו: למה להתחרות? אנחנו ממילא קילומטרים לפני כולם. בואו נעשה ברית סודית, נוכל קצת לנוח. תפסתי אותו בחדר: 'בוא נרגע, נעשה הסכם שלום בשקט, בלי שאף אחד ידע, ונוכל לנשום.' הוא הסכם. אבל תוך כדי שסיכמנו את ההסכם, הוא שאל: 'למה לא נחליט ששנינו הכי גרועים?'"

"התחלנו לדבר על למה אנחנו באמת לומדים. ההורים שלי דיברו על איך הילד השני 'אוהב ללמוד', בין הזמנים יושב ולומד. ואני למדתי מסיבה אחת: הייתי צמא למילה טובה. לא הבנתי את זה כשהייתי ילד. רציתי לרצות את ההורים שלי, רציתי שפעם יחייכו אליי, שפעם ארגיש שאבא הוא גם חבר שכיף לי איתו. לא קיבלתי את זה - כי אם למדתי חמש משניות, אפשר ללמוד שש. אם למדתי שש - אפשר שבע. לא תפסתי שנכנסתי למסלול גיהנום שאין ממנו מוצא."

"זה מה שהורים שמבקרים עושים: כשאתה מעודד מישהו, אתה גורם לו ליהנות ממה שהוא עושה, ואז הוא רוצה עוד - כי הוא לא מפחד: גם אם לא יצליח, יש לו לאן לחזור. גם מה שכבר עשה - כיף לו איתו. אבל כשמבקרים אותו - אף בן אדם בעולם לא באמת מתקדם מביקורת. אם נדמה שהוא מתקדם, זו רק בריחה: הוא בורח או נרדף."

"וכל הזמן היה לי רע, ולא ידעתי למה. שום דבר שעשיתי לא עזר. חברי הגדיר את זה: 'אנחנו כמו כלבים רעבים, שכל הזמן מגרים אותם - נקניק ריחני, מולפף, קשור בחבל, מושכים אותו. מגיע לנקניק - מושכים אותו הלאה.' כל מילה טובה שקיבלנו הייתה מלווה מיד ב'אפשר עוד יותר'. המשפט הכי מקצועי של אנשי חינוך: 'הוא לא עושה את כל מה שהוא יכול'. סליחה - [אתה](#) עושה את כל מה שאתה יכול? היה אחד שעשה את כל מה שהוא יכול - קראו לו חנוך."

"כמה שתקפוצ', הנקניק קופץ איתך"

"פתאום תפס אותי חברי", המשיך, "ואמר: 'אתה יודע מה הטעות שלנו? חשבנו כל הזמן שמושכים לנו את הנקניק, וחשבנו שאם נעשה זינוק אחד מהיר יותר, נתפוס אותו לפני שיגנבו אותו מאיתנו. אבל זה לא מה שעשו לנו. לקחו מקל, קשרו אותו על הגב שלנו, מעל הראש - והנקניק תלוי שם. כמה שתקפוצ', הנקניק גם קופץ. מה פירוש? כמה שאתה עושה יותר - דורשים ממך יותר. אתה עושה עוד יותר - דורשים עוד יותר. מה שאתה עושה, אף פעם לא מספיק.'"

"באותו רגע קמנו, שנינו, והלכנו." זו הצורה הקיצונית ביותר של נשירה. הצורה הפחות קיצונית היא אנשים במתח ובעצבנות תמידית, שלא מסוגלים להתפלל תפילה נורמלית או לקיים מצווה נורמלית בלי חרדה. כששוטפים לאדם את המוח ש"מה שאתה עושה זה לא בסדר" - אף אחד לא אומר את זה במפורש, אבל זו התוצאה של הביקורת המתמדת.

בפרק זה:

- הסיפור שסיפרתי בטלפון לאותו בחור מעין שמר, כדי לחדור אל הלב
- גזר הדין: "מקום ראשון בעבודת השם אחרי תורה - זה חינוך"

חודש אחרי הפגישה בעין שמר, טלפן אליי הבחור התמהוני. "תגיד, מה התכוונת לנצל אותי?" שאל, בלי הקדמות. הבנתי שהגיע הזמן לגעת ברגש. "זה סיפור ארוך," אמרתי. "יש לך זמן?" "כן," ענה, "קח כוס מים ותשב."

ישבתי גם אני, והתחלתי לספר לו סיפור. השיקול שלי היה להחזיר לו את אוירת הישיבה בעקיפין - לא באופן ישיר, אלא כאילו סיפרתי לו על עצמי.

הלילות שהרסו את העיניים

"גם אני, כמוך, למדתי בישיבה," אמרתי לו. "גם אני הייתי מתמיד, אהבתי ללמוד. יום אחד למדתי על זכות המושב, יצאתי מהחדר להכין שיעור, ושמעתי בטעות שניים מדברים עליי, בלי ששמו לב שאני שומע: 'זה כיף לו - גם חברמן, גם לומד.' בטיפשות של גיל ההתבגרות, החלטתי שאני 'הורס את השם שלי', שזה 'לא לשמה'."

"התחלתי ללמוד בלילה, בסתר. אחת עשרה בלילה הייתי מתחבא בחדר האוצר, מדליק פלורסנט בודד. הייתי לומד עד סוף הלילה, הולך לישון אחרי ארבע שעות, קם עם עיניים אדומות, מתנדנד כמו שיכור. המשגיח הסביר לי שזו לא הדרך, החברים אמרו שהגזמתי - אבל הייתי מבסוט: הרגשתי שאני מתקדם, גם אם לא נשאר מזה כלום מלבד טיפשות."

"אחרי כמה חודשים, ביום שישי בבני ברק, פתאום נהיה לי מסך שחור מול העיניים - פחד נורא. תוך שבוע זה חזר, אחר כך פעמיים בשבוע. הלכתי לרופאים, לא מצאו כלום. אחד, שהיה דתי, אמר שאני מדחיק שנאה ללימוד. הכחשתי בתוקף - אני אוהב ללמוד, זה החיים שלי. לבסוף פניתי לפרופסור מומחה בינלאומי בתל אביב. תוך שתי דקות הבין הכול - גם שיש לי בעיה בציפורניים, שקשורה לכל זה."

"גמרת ללמוד", אמר לי. 'אתה לא תוכל לקרוא אותיות קטנות יותר משלוש-ארבע שעות ביום. אם תמשיך - לא תראה בכלל.' זרק אותי החוצה בעדינות. הלכתי ברחובות תל אביב ובכיתי כמו ילד קטן. עולמי נחרב. כל חיי חשבתי שאעשה משהו גדול בתורה - ופתאום זה נגמר."

"מקום ראשון בעבודת השם אחרי תורה - זה חינוך"

"הגעתי לישיבה, שבועיים לא יכולתי לאכול או לשתות. התביישתי לדבר עם אנשים, פחדתי שאתחיל לבכות. אחרי שהתאוששתי מעט, הלכתי לגדול הדור וסיפרתי לו הכול, בתקווה שיעשה מופת. במקום זה, הוא הוריד עליי פטיש של חמישה קילו: 'מקום ראשון בעבודת השם, אחרי תורה - זה חינוך. לך תלמד חינוך.' זו הייתה גזר דין מוות בשבילי."

"תלמד את זה כמו שלמדנו, אמר, והתכוון לסוגיה שלמדתי לפניו - 'לא בתור קרדום לחפור בו, אלא באופן יסודי. שם תמצא את מקומך.' לקח לי חודשים להתאושש. אחרי שנכנסתי לזה, הבנתי: זו גזירת הקדוש ברוך הוא, זה התפקיד שלי. גם היום, אם אני רואה מישהו יושב ולומד באמת - עולות לי דמעות של קנאה. אני מנחם את עצמי: אולי כלומד לא הייתי יכול להביא לשמיים את מה שאני מביא היום, כמחנך."

"תפילת מנחה שלך באין שמר," אמרתי לו, "התפילה שלך תעלה לשמיים, ואחריה יעלה גם השם שלי - אני אתפוס בזנב שלה." "אתה צודק שאתה יורם," צעק לתוך הטלפון, בפעם הראשונה מתרגש. אבל הוא הקשיב. הוא בירר עליי, בירר מי אני, ובכל זאת המשיך לדבר.

"איך אתה יודע למדוד בני אדם?" שאלתי אותו באותה שיחה. "מה הסנטימטר שלך? השם מודד אדם לפי מאיפה התחיל ולכן הגיע - מה היה הרקע, מה היו הכלים, באיזה בית גדל, אילו ניסיונות עבר. אני גדלתי בבית שהוא אגדה - ליד שלושה מגדולי עולם, בשכונה שקטה, בלי פרץ ובלי צווחה. אתה גדלת בעיר חילונית, זרקו עליך אבנים, שנאה. יש לך שיניים עקומות שהעיקו עליך שנים, עד שאדם טוב לב שילם מכיסו לתקן אותן. כל זה עברת - ואתה קובע שאתה גרוע ממני?"

הבחור, בלית ברירה, נכנע: הביא לו תפילין (בעבור אלף ושלוש מאות דולר, לפי בקשתו המפורטת), הצטרף למקום שיקום ("בית המשוגעים" כפי שקראו לו בחיבה), עד שהגיע לחזור בתשובה שלמה - נשוי, אב לילדה, ועדיין מגמגם מעט, שריד קל למה שעבר.

בפרק זה:

- חמישים כיסאות, וכולם מיוחדים - למה זה לא סתירה
- איך מגדלים אדם גדול: להקשיב, לא רק להסביר

שנים אחר כך, בברית של בנו, אמר לי אותו בחור, כבר נשוי ואב: "תפסתי אותך במלכודת. יש לי שאלה - אתה לא יוצא מכאן בלעדיה. אתה זוכר תפילת מנחה באין שמר?" "אני יכול לשכוח? חזרתי על זה שישים פעם," אמרתי. "יש עוד מישהו בעולם שעבר בדיוק את מה שעברתי אני - אותו אבא, אותה אמא, אותו אופי?" "לא," הודיתי. "אז גם תפילת מנחה שלי - אין עוד כזו בשמיים, נכון? גם הבעל שם טוב וגם הגאון מווילנה לא יכלו להתפלל אותה, כי רק אני עברתי את מה שעברתי."

חמישים כיסאות מיוחדים

פעם כתב לי בחור: "תפסיק עם ההרצאות המטופשות - אתה מטמטם לאמהות שלנו את המוח, שילדים שלהם מיוחדים." סיפר שאמו חוזרת מהרצאה ומיד אומרת לו על השולחן: "בני, אתה מיוחד." הוא לא חשב שזה משנה משהו, אבל בכל זאת שאל אותה פעם: "במה אני מיוחד?" והיא ענתה: "כי כולם מיוחדים."

וזו בדיוק התשובה. האמת היא שכולם מיוחדים - זו לא סתירה. כל עוד אתה לא מרגיש שאתה מיוחד, אתה מרגיש שאתה צריך להיות "יותר ממנו, ויותר ממנו" - זה נקרא תחרות, לא ייחוד. אבל אם אתה פשוט שונה, אישיות בפני עצמה, זה לא מפריע שכולם מיוחדים. אם יש לי חמישים כיסאות, ואני אומר לכל כיסא שהוא מיוחד כי יושבים עליו - זה בלתי אפשרי, כי אז חייבת להיות השוואה: איזה כיסא נוח יותר. אבל אם יש לי על השולחן בקבוק, כובע ושעון - כולם מיוחדים, אין ביניהם תחרות. הכובע לא יגיד "אני יותר שחור ממך" לשעון, והשעון לא יגיד "אני רץ יותר מהר ממך" לכובע. זה לא רלוונטי.

חינוך לתורה ולמצוות - זה כל הסוד שדיברנו עליו לאורך הספר: עידוד קבוע, לא הרצאות. לשים לב בקביעות, לשטוף לילד את המוח מתוך אהבה: "הוא מתפלל - וואי, כיף לשמוע אותך!" לא "עכשיו זה בסדר?" אלא תוכן אמיתי, לא רק צורה. עידוד הוא לא סיפור אחד גדול - הוא אלף הערות קטנות, שנאמרות בגובה העיניים, בלי הרצאה. "נהייתי לשמוע אותך", "יש מי שעוזר לי בתפילה כשאתה איתי" - זה מה שבונה.

אבל בשביל להגיע לזה, צריך קודם לסתום את הפה. אם אתה רוצה לגדל אדם גדול באמת - אל תחשוב שאתה גוזל ממנו כשאתה לא צועק עליו יותר, לא סוחט ממנו יותר. הוא יגדל. אם תלחץ יותר, הוא יברח קדימה עד שזה יתפוצץ. לגדל אדם גדול זה להקשיב לילד באמת, שירגיש שכשהוא אומר משהו יש לו סגנון חשיבה משלו, ויש לך מה לשמוע. אל תמהר להסביר לו שהוא זכה לאבא כזה, אשריו חלקו. תשאל אותו למה הוא חושב כך - אפילו אם זה נשמע כמו שטויות. אם ילד ירגיש שיש לו מחשבות שאתה מתעניין בהן, הוא יפתח את החשיבה הייחודית שלו.

ואם הוא מביע קנאה, תחרות, חוסר ביטחון - תדע לך: אין לו תחליף בעולמו של הקדוש ברוך הוא. ששת אלפים שנה הקדוש ברוך הוא לא שם בעולם נשמה כמוך. אפילו אם כל האנשים ימלאו את תפקידם ויביאו כבוד שמים - אם אתה תהיה חסר, יהלום בכתר יהיה חסר. אף אחד לא יכול למלא אותך. אם ילד חי גם ביחס אליו וגם בהרגשה הזו - הוא יוכל לגדול.

מקורות ומראי מקומות

1. אמרה בשם אחד מגדולי האדמו"רים על היותר-מסוכן שבשוטים מהרשעים - השם לא נמסר בוודאות על ידי המספר, ולכן לא צוין.
2. מובא בשם הגר"א, ספר "בן שלמה" - שדיבור ספונטני נובע מהמידות.
3. שיחתו של הרב יחזקאל אברמסקי זצ"ל עם המספר בעניין לימוד "חינוך" - מובא כזיכרון אישי.
4. שאר הסיפורים בספר זה - מניסיונו האישי של המחבר, הרב יחיאל יעקובזון, בעבודתו החינוכית והקירוב.

נכתב ונערך על ידי:

הרב יהודה טאוב

קרית אתא

ליצירת קשר: 0527139520 📞

שיעורים נוספים של הרב 🎧

ניתן לשמוע עוד שיעורים נפלאים:

קול הלשון - קול תודה: 03-6171190 📻

באתר: www.kol-toda.co.il (https://www.kol-toda.co.il/) 🌐